

Boplatslämningar i

Kallfors

Arkeologisk förundersökning i avgränsande
syfte av L2013:9063 och L2013:9367
inom fastigheten Kallfors 1:341,
Södertälje kommun,
Stockholms län.

Göran Wertwein

Boplatslämningar i

Kallfors

Arkeologisk förundersökning i avgränsande
syfte av L2013:9063 och L2013:9367
inom fastigheten Kallfors 1:341,
Södertälje kommun,
Stockholms län.

© Arkeologistik AB
Redaktionell bearbetning: Göran Wertwein

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative
Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet MEDGIV-2020-8-
05762. Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan:
Lantmäteriet (CC0)

Stockholm 2022

*Omslagsbild: Boplatslämningarna ligger vid skogskanten,
foto från söder.*

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Kulturmiljö	7
Syfte och metod	7
Resultat	7
<i>L2013:9063, Boplatslämning övrig</i>	7
<i>L2013:9367, Boplat</i>	8
Bedömning	9
<i>L2013:9063</i>	9
<i>L2013:9367</i>	9
Utvärdering	9
Referenser	10
Administrativa uppgifter	10
Bilagor	11
<i>Bilaga 1. Planer.</i>	11
<i>Bilaga 2. Schaktbeskrivningar.</i>	13

Figurförteckning

Figur 1. Förundersökningsområdet markerat på Terrängkartan, skala 1:40 000.	6
Figur 2. Berörda lämningar markerade på Fastighetskartan. Skala 1:10 000.	6
Figur 3. Nedgrävning A1.	8
Figur 4. Fynden vid A1.	8
Figur 5. Stolphål A4.	9

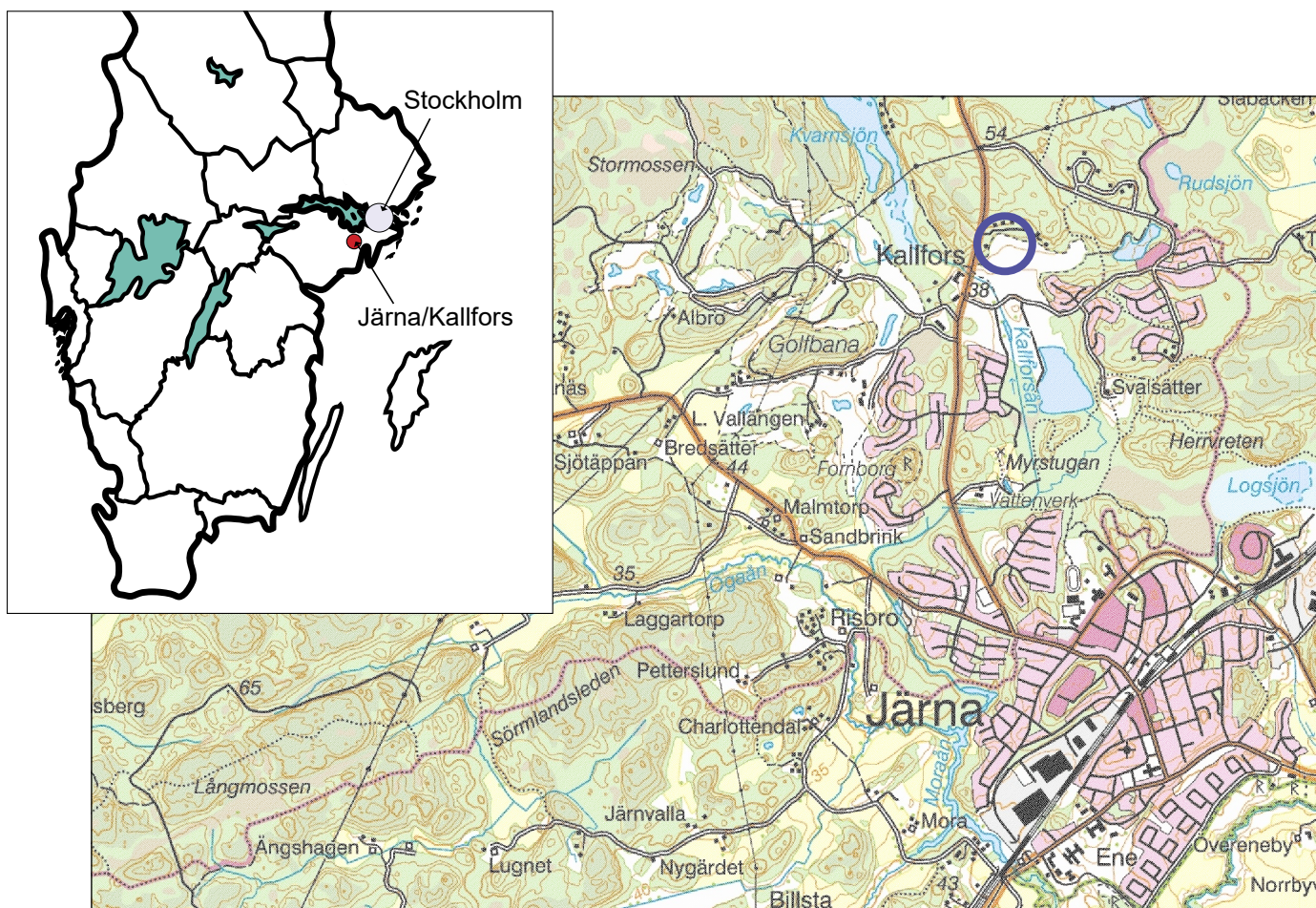

Fig 1. Förundersökningsområdet markerat med blå polygon på Terrängkartan, skala 1:40 000.

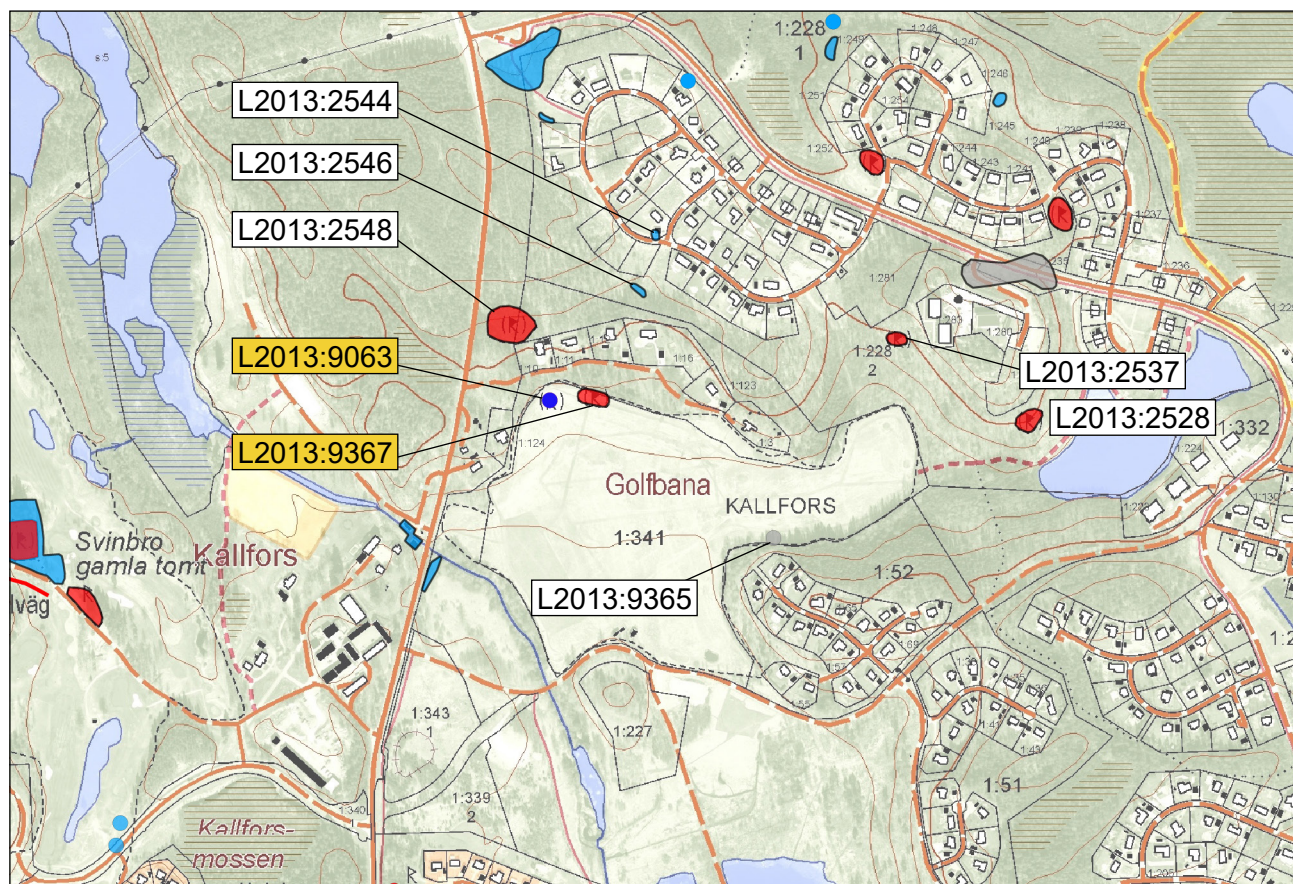

Fig 2. Lämningsarna markerade på Fastighetskartan med orange textfält, skala 1:10 000.

Sammanfattning

Arkeologistik AB genomförde under två dagar i juli 2022 en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte i Kallfors strax norr om Järna i Södertälje kommun. Syftet var att avgränsa de kända boplatzlämningarna L2013:9063 och L2013:9367 inom förundersökningsområdet.

L2013:9063 visade sig var ytterst begränsad i sin utbredning och inget av daterande karaktär påvisades. Arkeologistik förslår att lämningens status ändras från fornlämning till övrig kulturhistorisk lämning.

L2013:9367 innehöll sedan tidigare fem stolphål men kunde nu utökas med ytterligare tre. Samtliga stolphål ingår i en större konstruktion, möjligen ett ramverks-hus. Inget kultur- eller fyndförande lager kunde påvisas inom eller i anslutning till lämningen varför den i KMR redovisade geometrin bedöms vara för stor och bör korrigeras efter de fysiska lämningarnas utbredning.

Bakgrund

Rudsjöns Entreprenad planerar att detaljplanelägga en del av fastigheten Kallfors 1:341. Man har tidigare funnit två boplatzlämningar inom området (L2013:9063 och L2013:9367).

Länsstyrelsen i Stockholm har med anledning av de två lämningarna beslutat att tilldela Arkeologistik uppdraget att genomföra en förundersökning i avgränsande syfte (beslutsdatum 2022-06-03, dnr 431-22189-2022).

Arkeologistik genomförde förundersökningen under 2 dagar i juli.

Kulturmiljö

Förundersökningsområdet (UO) ligger mellan ca 42-44 möh och är beläget i en mot söder sluttande äldre åkermark samt tidigare golfbana. Ungefär 70 m i NV ligger en boplatz (L2013:2548) och ca 100-300 m i N och NO finns några fyndplatser för kvarts (tex L2013:2544,

2546). Vidare ca 300-400 m i öster finns ytterligare boplatser (L2013:2537, 2528). I sydost har man påträffat en härd (L2013:9365) som nu är undersökt och borttagen.

Många av de ovan nämnda lämningarna påträffades vid en tidigare utredning och förundersökning av området (Lagerlöf m.fl. 2005, Ahlbeck m.fl. 2010). Under 2016 och 2017 genomförde Arkeologiskonsult kompletterade utredningar samt en förundersökning inom området för Järna golfklubb (Sillén 2017). Även en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 har tidigare genomförts för Kallfors golfbana (Bondesson 2000).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att avgränsa befintliga lämningar.

Schakt har grävts med maskin i tunna skikt ner till anläggnings- och eller lagernivå, annars ner till orörd nivå. Ställvis har ytor handrensats med fyllhammare och påträffade anläggningar har även rensats med skärslav.

För att kunna avgränsa lämningarna har schakten placerats utifrån de kända lämningarnas läge och runt dessa. Schakten lades igen efter avslutat fältarbete.

För inmätning i fält har en RTK-GPS använts. Detalj- och översiktsskildrar togs med digitalkamera.

Resultat

L2013:9063, Boplatzlämning övrig

Lämningen utgörs enligt Kulturmiljöregistret (KMR) och den arkeologiska rapporten av ett stolphål samt ett mindre kulturpåverkat lager. I lagret har inga fynd gjorts utöver kol i ytan (Sillén 2017).

Arkeologistik har inför aktuellt uppdrag rektifierat schaktplanerna från den tidigare utredningen/

Fig 3. Nedgrävning A1 i plan, bedömdes efter provgrävning som sentida.

Fig 4. Fynden i anslutning till nedgrävning A1.

förundersökningen och det visade sig då att stolphål och kulturlager egentligen ligger ca 12 m öster om den i KMR redovisade positionen.

Schakten och en anläggning

Fem långa schakt (S1-S5), där ett placerades norr om lämningarna och övriga söder om, grävdes (bil 1 och 2).

Inget av antikvariskt intresse kunde påvisas i anslutning till lämningen L2013:9063.

Ungefär 12 m i söder påträffades en **nedgrävning A1**, ca 4,5x2-2,2 m (NV-SO). Fyllningen utgjordes av brun mo med enstaka stenar, 0,05-0,15 m stora, synliga i ytan (fig 3). I det nordvästra hörnet fanns ett större block (ca 0,9x0,6x0,4 m). Ytan handrensades och ett schakt grävdes igenom anläggningens centrala del. Den visade sig vara 0,1-0,25 m djup, med spridda stenar i hela fyllningen. I botten av anläggningen påträffades ett fragment av tegel. Vid framrensning av anläggningen påträffades även två flintgodsfragment med tryckt dekor med trolig datering kring sekelskiftet 1900, samt ett fragment stengods av typen Höganäs, troligen kakel (fig 4). Samtliga fynd återdeponerades i anläggningen. Med anledning av fynden bedöms anläggningen vara sentida och inte utgöra en fornlämning.

L2013:9367, Boplats

Lämningen utgörs enligt Kulturmiljöregistret (KMR) och den arkeologiska rapporten av fem stolphål vilka har bedömts kunna ingå i ett ramverkshus. I ytan av ett stolphål fanns en hästsko, vilken bedömdes vara medeltida (Sillén 2017:13).

Schakten och anläggningar

Vid schaktningstillfället kunde vi se spår i ytan efter att man tidigare grävt ett schakt rakt igenom fornlämningen i V-O riktning (bil 1). Arkeologistiken bedömer att det rör sig om en fibernedgrävning men detta är dock ej helt klart. Detta finns inte dokumenterat i någon arkeologisk rapport för övervakning eller dylikt. Då vi ville hålla ett säkerhetsavstånd till "fiberkabeln" och då skogsgränsen låg nära i norr grävde vi inga schakt norr om lämningen.

Utifrån lägena för de kända stolphålen placerades istället åtta långa schakt (S6-S13) i väster, söder och öster om anläggningarna.

Schakt 6 förlades i längdriktningen av den sedan tidigare påträffade byggnadens södra stolprad. Vi kunde

Fig 5. Stolphål A4 i plan, inom L2013:9367.

påvisa ytterligare anläggningar i stolpradens förlängning (A2-S4).

A2 - Stolphål, ca 0,65 m i diam, med fyllning av brun något grusig mo, med minst tre stenar längs kanterna (ca 0,15-0,25 m stora).

A3 - Stolphål?, ca 0,7 m i diam, med tre stenar längs kanterna (ca 0,1-0,25 m stora). Ej framrensad. Anläggningen dock belägen i linje med övriga anläggningar och på bra avstånd från dessa vilket talar för att det rör sig om ett stolphål.

A4 - Stolphål, ca 0,65x0,6 m, med fyllning av brun mo. Skodd med 0,15-0,2 m stora stenar. Skadades något vid schaktningen varvid ytterligare minst en sten togs bort (fig 5).

Bedömning

L2013:9063

Lämningen (ett stolphål och ett mindre fyndlöst lager) har efter schaktning inte ökat i utbredning och synes inte vara större än ca 2 m i diam. Med hänsyn till den nypåträffade och näraliggande sentida nedgrävningen A1 görs bedömningen att lämningen inte utgör forn-lämning och istället klassas som en övrig kulturhistorisk lämning.

L2013:9367

Lämningen har efter schaktning vuxit med tre stolphål och blivit ca 11x6,5 m (NO-SV) stor. Stolpraderna bedöms vara avgränsade mot SV men kan fortsätta mot NO (gick ej att avgränsa åt det hållet pga en fibernedgrävning samt tät skogsgräns). Inga fyndförande- eller kulturlager har hittats inom eller i anslutning till de fysiska stolphålen vilket gör att den geometri som redovisas för lämningen i KMR bedöms vara för stor. Utifrån resultatet från den nu aktuella schaktningen tillsammans med den tidigare utredningens tomma schakt förslår Arkeologistik att geometrin korrigeras.

Utvärdering

Den arkeologiska förundersökningen i avgränsande syfte genomfördes i enlighet med undersökningsplanen.

Referenser

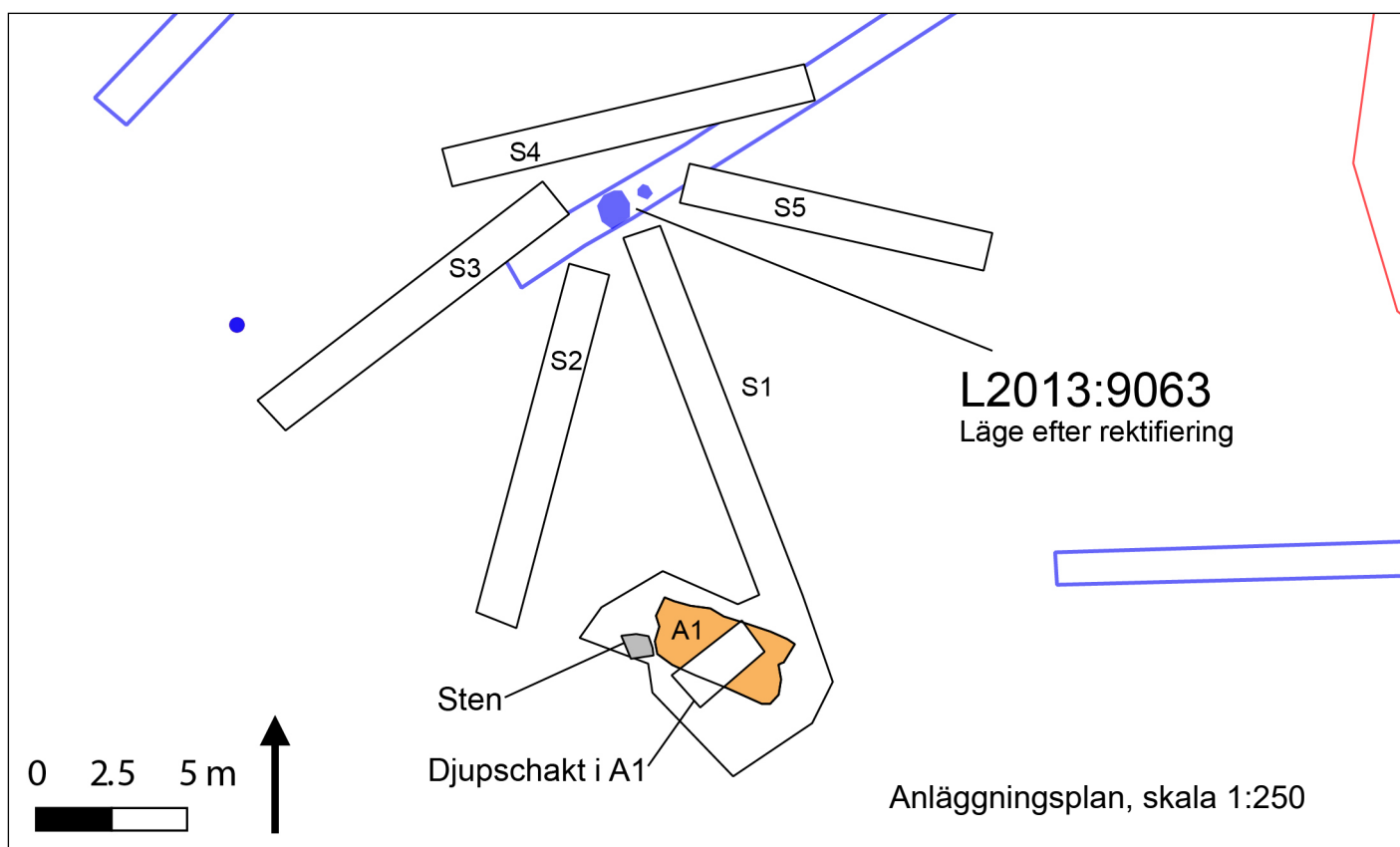
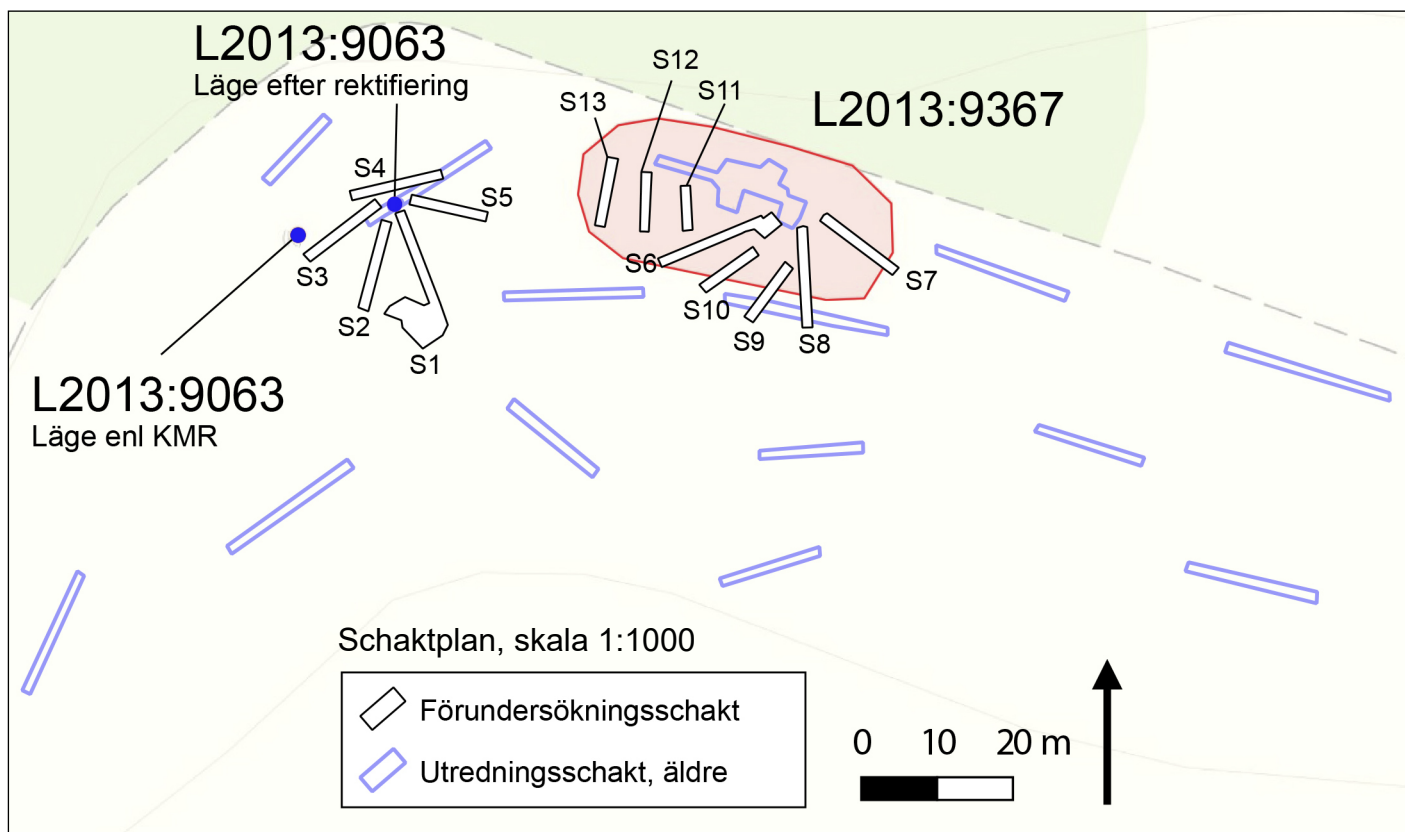
- Ahlbeck, M, Dardel, E. & Sillén, P. 2010.** *Kallfors 1:4. RAÄ 201, 204, 205, 206, 259, 260, 261. Överjärna socken.* Arkeologisk förundersökning av fornlämningar från sten- och järnålder. Rapporter från Arkeologikonsult 2010:2382.
- Bondesson, W. 2000.** *Kallfors golfbana. Södermanland, Överjärna socken, Ene 4:92.* Arkeologisk utredning etapp 1 och förundersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Mitt 2000:8.
- Lagerlöf, S, Lindblom, C, Wikell, R & Isaksson, M. 2005.** *Kallfors. Delar av Kallfors 1:4, Ytterjärna & Överjärna sn, Södermanland.* Särskild arkeologisk utredning. Rapporter från Arkeologikonsult 2005:2052.
- Sillén, P. 2017.** *Kallfors - Boplatsslämningar i f.d. åkermark inom Järna golfklubb.* Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av del av fornlämningarna Överjärna 173:1, 174:1 och 143:2, fastigheten Kallfors 1:4, samt kompletterande arkeologisk utredning inom fastigheten Kallfors 1:52 m.fl., Överjärna socken, Södertälje kommun, Stockholms län. Arkeologikonsult, rapport 2017:3044.

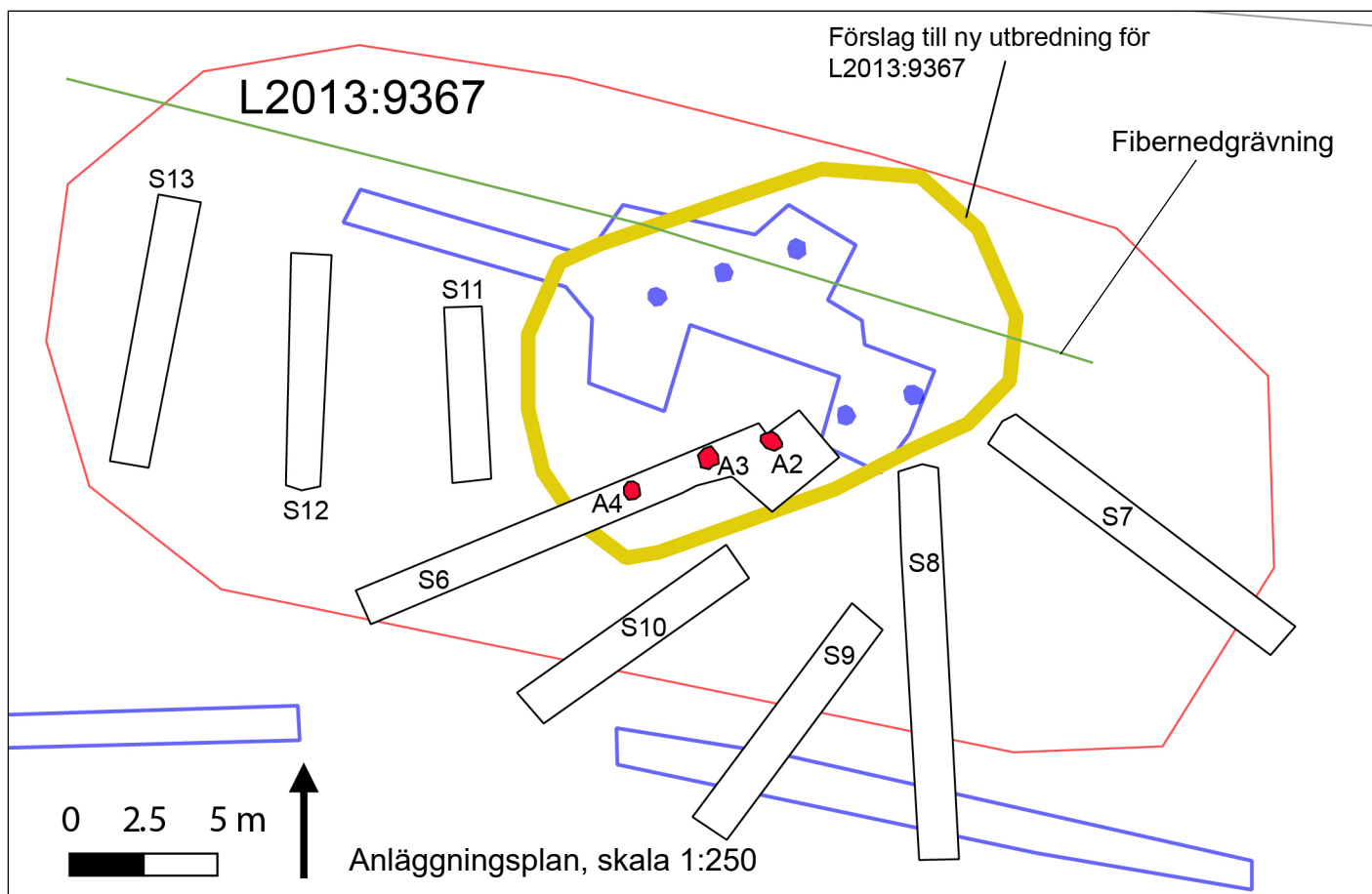
Administrativa uppgifter

Länsstyrelsen, dnr	431-22189-2022
Beslutsdatum	2022-06-03
Arkeologistik, projektnummer	AL 2021.11
Uppdragsnummer	202200761
Landskap	Södermanland
Socken	Överjärna
Kommun	Södertälje
Fastighet	Kallfors 1:341
Fornlämning	L2013:9367, L2013:9063
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte
Fältarbete	11-12 juli 2022
Personal	Göran Wertwein, Kjell Andersson
Teknik	RTK-gps
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
Arkivmaterial	Mätfiler, fältanteckningar och digitala fotografier förvaras tills vidare hos Arkeologistik AB.
Fynd	Inga fynd tillhvaratagna.

Bilaga

Bilaga 1. Planer.

Bilaga 2. Schaktbeskrivningar.

Schakt-nr	Storlek (m)	Djup (m)	Riktning	Innehåll
1	17x1,5-5,3	0,3	N-S	Fyllning av brun ngt myllig mo, ca 0,3 m (odlingslager) ovan beige gulflammig mo. I fyllningen enstaka tegel. Dess södra del breddades åt väster för att ta fram A1.
2	13x1,5	0,3-0,35	N-S	Som S1.
3	13x1,5	0,3-0,4	NO-SV	Som S1.
4	13x1,5	0,3-0,4	V-O	Som S1. I schaktets östra ände framkom ett av utredningsschakten.
5	10,5x1,5	0,3-0,5	OSO-VNV	Som S1. Centralt en dikesrest diagonalt över schaktet. I botten av schaktets östra del framkom en sentida hästsko (1800-tal).
6	18x1,5-2,6	0,2-0,4	NO-SV	Fyllning av brun myllig mo, ca 0,25-0,3 m (odlingslager), botten av beigeflammig mo och i SV delen ett stråk med morän. I schaktet framkom tre stolphål (A2-A4).
7	13x1,5	0,3-0,35	NV-SO	Som S1. Centralt skar en dikesbotten schaktet.
8	15x1,5	0,3-0,4	N-S	Som S1. I schaktets södra ände framkom ett av utredningsschakten.
9	10x1,5	0,25-0,4	NNO-SSV	Som S1. I schaktets södra del grävdes ett av utredningsschakten igenom.
10	9x1,5	0,3-0,35	V-O	Som S1.
11	6x1,5	0,35-0,4	N-S	Som S1.
12	8,5x1,5	0,3-0,35	N-S	Som S1.
13	10,5x1,5	0,3-0,35	N-S	Som S1.